

بیانیه میثاق اخلاقی اعضای ایکوموس

مصوب مجمع عمومی سیزدهم (مادرید، ۲۰۰۲)

به موجب قطعنامه ۲۰۱۱/۱۱ جی‌ای ۱۷ مصوب مجمع عمومی هفدهم (پاریس، ۲۰۱۱)، متن مربوط به میثاق اخلاقی اعضا در حال بازنگری است.

مقدمه

در سال‌های اخیر، ایکوموس با خواست و نیازی روزافزون برای تدوین یک بیانیه اخلاق حرفه‌ای برای اعضای خود روبه‌رو بوده است. رولاند سیلوا، رئیس پیشین ایکوموس، از مدافعان پرشور ضرورت چنین سندی بود. در این زمینه نشست‌ها و همایش‌های متعددی برگزار شد. «کمیته علمی بین‌المللی آموزش و تربیت» نقشی ویژه در این مباحث ایفا کرد. شماری از کمیته‌های ملی ایکوموس پیش‌تر بیانیه‌های میثاق اخلاقی خاص خود را به اجرا گذاشته‌اند. همچنین بسیاری از سازمان‌های فرهنگی و میراثی در حوزه‌های گوناگون فعالیت حرفه‌ای، اسناد مشابهی را تدوین کرده‌اند.

در «برنامه راهبردی ایکوموس»، اولویت تدوین چنین بیانیه بین‌المللی به رسمیت شناخته شد و در سال ۱۹۹۹ نخستین پیش‌نویس از مجموعه‌ای از پیش‌نویس‌ها برای بررسی به «کمیته اجرایی ایکوموس» عرضه شد. پیرامون آن گفت‌وگوهای گسترده‌ای صورت گرفت و نسخه‌های متعددی برای اظهارنظر منتشر شد.

هدف «بیانیه میثاق اخلاقی ایکوموس» روشن ساختن اصول و معیارهای اخلاقی حفاظت و تبیین مسئولیت عملی عضو ایکوموس در قبال میراث فرهنگی و نیز در قبال سایر اعضاست. این بیانیه باید به عنوان مجموعه‌ای از اصول، هم برای اعضای ایکوموس و هم برای غیرعضوها سودمند باشد.

موضوع استفاده از «پسوندها (Post-nominals)» برای نشان دادن عضویت در ایکوموس و شناساندن ماهیت حرفه‌ای این سازمان، همزمان با بررسی پیش‌نویس بیانیه تعهد اخلاقی ایکوموس مورد بررسی و حل و فصل قرار گرفت.

پیشنهاد می‌شود هرگاه اعضای ایکوموس با «بیانیه تعهد اخلاقی» موافقت کنند (برای مثال در جریان تمدید سالانه عضویت از طریق کمیته ملی یا هنگام نخستین تقاضای عضویت) و دارای صلاحیت و تجربه حرفه‌ای کافی باشند، بتوانند از عنوان یا پسوند «M. ICOMOS» پس از نام خود استفاده کنند تا وابستگی حرفه‌ای شناخته‌شده آنان به یکی از کمیته‌های ایکوموس مشخص گردد.

اجرای عملی این بیانیه وابسته به اراده کمیته‌های ملی و کمیته‌های علمی بین‌المللی برای پیاده‌سازی آن است. یکی از موضوعات مهم برای کمیته‌ها، چگونگی برخورد با موارد نقض بیانیه است. «رهنمودهای مدیریت اجرایی بیانیه» برای اطلاع پیوست شده است، هرچند بخشی از متن بیانیه به شمار نمی‌رود. متن نمونه‌ای برای مدیریت موارد نقض، بنا به درخواست، از دبیرخانه قابل دریافت است.

پیش‌نویس بیانیه در نشست «کمیته مشورتی» در دوبروونیک (اکتبر ۲۰۰۱) با استقبال تصویب شد و برای تمامی کمیته‌ها ارسال گردید. در طول سال ۲۰۰۲، طیفی از دیدگاه‌های حمایتی کلی از سوی افراد و به‌ویژه از کمیته‌های ملی فرانسه، بریتانیا، و استرالیا دریافت و برخی پیشنهادها و ویرایشی در متن بازنگری شده گنجانده شد. از همه کسانی که بر پیش‌نویس‌ها نظر و راهنمایی خردمندانه ارائه دادند، سپاسگزاری می‌کنم.

شریدان برک

نایب‌رئیس ایکوموس

سیدنی، ۲ نوامبر ۲۰۰۲

بیانیه میثاق اخلاقی اعضای ایکوموس

دیباچه

ایکوموس، شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌های تاریخی، یک سازمان بین‌المللی غیردولتی است که در سال ۱۹۶۵ بنیان نهاده شد و مأموریت آن ترویج به‌کارگیری نظریه، روش‌شناسی، و فنون علمی در حوزه حفاظت، صیانت، و ارتقای میراث فرهنگی جهان است. این نهاد، مرجع مشورتی رسمی یونسکو و کمیته میراث جهانی در اجرای «کنوانسیون میراث جهانی» محسوب می‌شود.

میراث فرهنگی جهان طیفی گسترده را دربرمی‌گیرد: از یادمان‌های باشکوه تا آثار معماری بومی و مردمی؛ از مناظر فرهنگی واجد ارزش‌های ناملموس که لایه‌های سنت‌های اجتماعی را بازتاب می‌دهند، تا مکان‌های منفردی که برای یک جامعه اهمیت خاص دارند.

ایکوموس بر این باور است که حفاظت از میراث فرهنگی متنوع جهان، هم مسئولیت و امتیاز نسل‌های کنونی است و هم حق و امتیاز نسل‌های آینده.

اعضای ایکوموس در حوزه‌های متنوعی فعالیت می‌کنند، با جوامع محلی در تعامل‌اند و سهم اقتصادی حفاظت میراث در توسعه محلی و منطقه‌ای را به رسمیت می‌شناسند.

هدف «بیانیه میثاق اخلاقی ایکوموس» آن است که ابزاری برای ارتقا و شفاف‌سازی اصول و رویه‌های اخلاقی حفاظت فراهم آورد؛ ابزاری سودمند برای اعضا، همکاران، غیرعضوها و جوامعی که در عرصه حفاظت فعال‌اند.

این بیانیه هر شش سال یک بار بازنگری می‌شود.

ماده ۱

اعضای ایکوموس موظف‌اند مشاوره حرفه‌ای ارائه دهند و در عمل مطابق با منشورها و اصول ایکوموس، کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط [۱]، توصیه‌های یونسکو و سایر قوانین، آیین‌نامه‌ها و منشورهایی که ایکوموس از نظر حقوقی به آن‌ها متعهد است، عمل کنند.

ماده ۲

تعهد بنیادی عضو ایکوموس، حمایت از حفاظت بناها، محوطه‌ها و مکان‌ها است تا اهمیت فرهنگی آن‌ها به‌عنوان شواهد معتبر گذشته حفظ گردد؛ با انجام حداقل مداخله لازم برای مراقبت از آن‌ها و پشتیبانی از بهره‌برداری و نگهداشت مداومشان. در حالی که آسیب به آن‌ها به حداقل ممکن کاهش یابد. این امر مستلزم رویکردی جامع، کل‌نگر، پویا و غالباً چندرشته‌ای است تا اصالت و تمامیت تضمین و اهمیت و اعتبار آنها معرفی و تفسیر شود. همچنین، باید نقش تاریخی و اقتصادی حفاظت میراث در توسعه محلی و جهانی به رسمیت شناخته شود.

ماده ۳

اعضای ایکوموس به ارزش‌های متنوع، پویا، مادی و نامادی مکان‌ها، بناها، و محوطه‌هایی که برای گروه‌ها و جوامع مختلف معانی گوناگونی دارند و فرهنگ انسانی را غنا می‌بخشند، احترام می‌گذارند. اعضا متعهدند که با جلب مشارکت مؤثر جامعه در فرایندهای حفاظت، از طریق همکاری با افراد و جوامع مرتبط با مکان و به رسمیت‌شناختن و تشویق همزیستی ارزش‌های فرهنگی متفاوت، عمل کنند.

ماده ۴

اعضای ایکوموس باید دانش خود را درباره فلسفه، رویه‌ها، و فنون معاصر حفاظت — از جمله الزامات قانونی مرتبط — به‌روز نگاه دارند، آن را ارتقا دهند، اطلاعات را مبادله کنند، و تجارب را در میان بگذارند (با رعایت حق محرمانگی کارفرما یا کارگزار). اعضای ایکوموس می‌توانند همزمان عضو سازمان‌های حرفه‌ای مرتبط با رشته و حوزه کاری خود نیز باشند و به آیین‌نامه‌ها و استانداردهای انضباطی آن‌ها پایبند باشند.

ماده ۵

اعضای ایکوموس آگاهی، درک، دسترس، و حمایت عمومی از میراث را ترویج می‌کنند؛ با حمایت از گفت‌وگوهای آگاهانه، آموزش، برنامه‌های تربیتی، و به‌ویژه تبادل بین‌المللی اطلاعات. آنها همکاران حرفه‌ای را حمایت می‌کنند و همکاران جوان‌تر را با ترویج رویه‌های اخلاقی در حفاظت

میراث، هدایت و تربیت می‌کنند تا فهم گسترده‌تر فلسفه، معیارها، و روش‌های حفاظت توسعه یابد. کمیته‌های ایکوموس به روی متقاضیان واجد صلاحیت علمی، تجربی، و تعهد حرفه‌ای گشوده‌اند.

ماده ۶

اعضای ایکوموس اذعان دارند که بسیاری از پروژه‌های حفاظت نیازمند رویکردی میان‌رشته‌ای و همکاری گروهی میان متخصصان، فن‌ورزان، مدیران، استادکاران، و جوامع است.

ماده ۷

اعضای ایکوموس متعهدند که تصمیم‌های حفاظتی بر پایه دانش و پژوهش کافی اتخاذ شود، بدیل‌های عملی بررسی شود و بدیل انتخاب‌شده مستدل باشد.

اعضا اطمینان حاصل می‌کنند که اسناد کامل، پایدار، و در دسترس از فرایند حفاظت و اقدامات انجام‌شده (شامل بررسی‌های تشخیصی، روش‌های پایش، شیوه‌های مدیریتی، حفاظت پیشگیرانه، و مداخلات مرمتی) تهیه شود. این مستندات باید در بایگانی دائمی (مانند کتابخانه ملی) نگهداری و در کوتاه‌ترین زمان ممکن در دسترس عموم قرار گیرد، مشروط بر رعایت محرمانگی کارفرما/کارگزار، امنیت، حریم خصوصی، و تناسب فرهنگی.

ماده ۸

در شرایط اضطراری، هنگامی که بناها، محوطه‌ها یا مکان‌های فرهنگی در معرض خطر فوری باشند، اعضای ایکوموس تمامی یاری‌های ممکن را ارائه می‌دهند، به شرط آن‌که سلامت و ایمنی شخصی‌شان به خطر نیفتد.

ماده ۹

اعضای ایکوموس از نظر شخصی و حرفه‌ای در برابر جامعه و محیط خود مسئول‌اند؛ در قبال اصالت و اعتبار مشاوره‌هایشان، داده‌های گردآوری‌شده، تحلیل‌های انجام‌شده، و برنامه‌هایی که تحت هدایت ایشان تدوین می‌شود.

ماده ۱۰

اعضای ایکوموس از هرگونه تحریف، تبلیغ نادرست یا سوءاستفاده از آثار پرهیز می‌کنند و مشارکت‌های فکری، مادی و عملی دیگران را به‌درستی و منصفانه ثبت، بازتاب و معرفی می‌کنند.

ماده ۱۱

اعضای ایکوموس با هرگونه دستکاری یا پنهان‌سازی نتایج کارهای لازم حفاظت برای پاسخ‌گویی به مطالبات بیرونی مخالفت می‌کنند. با رعایت محرمانگی کارفرما/کارگزار، آنان موظف‌اند دامنه و محدودیت‌های کار خود را آشکار سازند؛ برای نمونه محدودیت‌هایی ناشی از کمبود منابع، محدودیت‌های بودجه یا سایر عوامل.

ماده ۱۲

اعضای ایکوموس در کردار خود صادقانه، بی‌طرف و بردبار عمل می‌کنند. هرگاه یک عضو بخواهد مأموریتی بپذیرد یا نظر دومی درباره کار عضو دیگری ارائه کند، موظف است در صورت آگاهی از دخالت عضو دیگر، او را مطلع سازد.

ماده ۱۳

اعضا متعهد می‌شوند شأن و اعتبار ایکوموس را ارتقا دهند و پاس بدارند. آنها فعالیت‌های حرفه‌ای خود را با شفافیت، صداقت، پاسخگویی، و بی‌طرفی پیش می‌برند و از هرگونه سوگیری یا نادرستی پرهیز می‌کنند. اعضا موظف‌اند در هر زمان از بروز یا حتی شائبه تعارض منافع اجتناب کنند یا آن را آشکار سازند.

ماده ۱۴

هیچ عضوی حق ندارد بدون کسب مجوز از کمیته مربوط، به‌نام ایکوموس یا یکی از کمیته‌های آن اقدام یا اظهارنظر کند.

ماده ۱۵

عدم رعایت اصول و تعهدات این بیانیه، رفتار غیرحرفه‌ای تلقی می‌شود و می‌تواند موجب خدشه به اعتبار ایکوموس گردد. ادامه عضویت در ایکوموس منوط به پایبندی عضو به مفاد و روح این بیانیه است. عدم رعایت این مواد ممکن است منجر به اعمال مجازات‌هایی علیه عضو، از جمله بازنگری در وضعیت عضویت وی گردد.

این بیانیه گاه‌به‌گاه توسط «کمیته اجرایی ایکوموس» اصلاح و با تصویب اعضای «مجمع عمومی ایکوموس» رسمیت می‌یابد.

واژه‌نامه

«اصالت» بنا بر ماهیت میراث فرهنگی و زمینه فرهنگی آن، داوری درباره اصالت می‌تواند با ارزش طیفی وسیع از منابع اطلاعاتی پیوند داشته باشد. این منابع می‌توانند شامل: شکل و طرح، مصالح و مواد، کاربرد و کارکرد، سنت‌ها و فنون، موقعیت و بستر، روح و حس مکان و سایر جنبه‌های بیرونی منابع اطلاعاتی باشند. بهره‌گیری از این منابع امکان می‌دهد ابعاد هنری، تاریخی، اجتماعی، و علمی میراث فرهنگی مورد بررسی به تفصیل بیان گردد [۲].

«حفاظت» به تمامی فرایندهای مراقبت از یک مکان به‌منظور حفظ اهمیت فرهنگی آن اطلاق می‌شود. بسته به شرایط، حفاظت می‌تواند شامل تداوم یا بازگرداندن کاربری، تداوم پیوندها و معانی، نگهداشت، صیانت، مرمت، بازسازی، انطباق و تفسیر باشد و معمولاً ترکیبی از بیش از یکی از این فرایندها را دربرگیرد [۳].

«اهمیت فرهنگی» به ارزش زیبایی‌شناختی، تاریخی، علمی یا اجتماعی یک مکان برای نسل‌های گذشته، حال یا آینده گفته می‌شود [۴]. اهمیت فرهنگی در خود مکان، محوطه یا بنا، در بافت و کاربری آن، در پیوندها و معانی، اسناد و مدارک، مکان‌ها و اشیای مرتبط تجلی می‌یابد. «ارزش‌ها» باورهای هستند که برای یک گروه فرهنگی یا فرد دارای اهمیت‌اند و غالباً شامل، اما نه محدود به، باورهای معنوی، سیاسی، دینی و اخلاقی می‌شوند [۵]. بناها، محوطه‌ها و مکان‌ها می‌توانند برای افراد یا گروه‌های مختلف ارزش‌های متفاوتی داشته باشند و این ارزش‌ها پیوسته در حال بازتعریف و بازنگری‌اند.

رهنمودهای اجرایی بیانیه

کمیته‌های ملی می‌توانند معیارهای عضویت، از جمله مدارک و تجربه‌های لازم برای عضویت در ایکوموس را تعیین کنند. معمولاً از متقاضیان انتظار می‌رود صلاحیت‌های حرفه‌ای مناسب و دست‌کم سه سال تجربه مرتبط در کار عملی و سیاست‌گذاری داشته باشند. اعضای پشتیبان ایکوموس حامیانی علاقه‌مند به اهداف ایکوموس‌اند که ممکن است شرایط عضویت فردی را نداشته باشند.

توافق با «بیانیه میثاق اخلاقی ایکوموس» باید به‌عنوان بخشی از کاربردهای تمدید سالانه عضویت کمیته‌های ملی لحاظ شود، علاوه بر معیارهای صلاحیت و تجربه‌ای که پیش‌تر ذکر شده است. در این صورت، اعضای حقیقی می‌توانند از پسوند «M.ICOMOS» پس از نام خود استفاده کنند تا عضویت رسمی‌شان در ایکوموس شناخته شود.

اجرای بیانیه وابسته به اراده کمیته‌های ملی و علمی است. اجرای آن عمدتاً شامل فعالیتهای آموزشی و راهنمایی حرفه‌ای خواهد بود، اما گاهی می‌تواند بررسی محرمانه رفتار غیرحرفه‌ای را نیز دربرگیرد.

کمیته‌های اجرایی ملی ایکوموس می‌توانند موارد نقض بیانیه را از طریق بررسی ادعاهای سوءرفتار پیگیری کنند. در گام نخست، کمیته ملی موضوع را با عضو مربوطه در قالب میانجی‌گری در میان می‌گذارد.

برخی کمیته‌های ملی و علمی بین‌المللی ایکوموس هم‌اکنون از رهنمودهای اجرایی برای مدیریت موارد نقض رفتار حرفه‌ای اخلاقی استفاده می‌کنند. تأکید می‌شود که این مسائل باید موضوع وجدان حرفه‌ای باشند و نه دعوی حقوقی مدنی. بالاین حال، با توجه به شرایط حقوقی جوامع امروز، دریافت مشاوره حقوقی به‌شدت توصیه می‌شود.

[۱] از جمله: «کنوانسیون میراث جهانی یونسکو» (۱۹۷۲): «کنوانسیون راه‌های منع و جلوگیری از ورود، صدور و انتقال غیرقانونی مالکیت اموال فرهنگی» (۱۹۷۰): «منشور بین‌المللی حفاظت و مرمت بناها و محوطه‌ها» (منشور ونیز، ۱۹۶۴) و منشورهای پس از آن: منشور فلورانس (باغ‌های تاریخی، ۱۹۸۱): منشور حفاظت از شهرها و بافت‌های تاریخی (۱۹۸۷): منشور حفاظت و مدیریت میراث باستان‌شناختی (۱۹۹۰): منشور حفاظت و مدیریت میراث فرهنگی زیرآب (۱۹۹۶): منشور گردشگری فرهنگی (بازنگری ۱۹۹۹): منشور میراث بومی ساخته‌شده (۱۹۹۹).

[۲] . سند نارا دربارهٔ اصالت، ۱۹۹۴.

[۳] منشور بورا، ایکوموس استرالیا، ۱۹۹۹.

[۴] همان.

[۵] آیین‌نامهٔ اخلاق همزیستی در حفاظت از مکان‌های واجد اهمیت، ایکوموس استرالیا، ۱۹۹۸.